

Міністерство освіти і науки України
Придніпровська державна академія фізичної культури і спорту

ПЕТРУК АНДРІЙ ПЕТРОВИЧ

УДК 796.355.233.2

**ОПТИМІЗАЦІЯ МЕТОДИЧНОЇ СКЛАДОВОЇ
СИСТЕМИ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ КУРСАНТІВ
ВИЩИХ ВІЙСЬКОВИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ**

24.00.02 – фізична культура, фізичне виховання
різних груп населення

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата наук з фізичного виховання та спорту

Дніпро – 2018

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано у Національній академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, Міністерство оборони України.

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент **Афонін Вячеслав Миколайович**, Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, професор кафедри фізичного виховання, спеціальної фізичної підготовки і спорту.

Офіційні опоненти: доктор наук з фізичного виховання та спорту, професор **Круцевич Тетяна Юріївна**, Національний університет фізичного виховання і спорту України, завідувач кафедри теорії і методики фізичного виховання;

кандидат наук з фізичного виховання та спорту **Пронтенко Костянтин Віталійович**, Житомирський військовий інститут імені С.П. Корольова, доцент кафедри фізичного виховання, спеціальної фізичної підготовки і спорту.

Захист відбудеться «22» червня 2018 року о 14 год. 00 хв. на засіданні спеціалізованої вченої ради К 08.881.01 Придніпровської державної академії фізичної культури і спорту (49094, м. Дніпро, вул. Набережна Перемоги, 10).

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Придніпровської державної академії фізичної культури і спорту (49094, м. Дніпро, вул. Набережна Перемоги, 10).

Автореферат розісланий «18» травня 2018 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

О.О. Мітова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність. В процесі фізичного вдосконалення військовослужбовців приймають участь велика кількість фахівців, але провідне місце в ньому належить командирам підрозділів. У Тимчасовій Настанові з фізичної підготовки у Збройних Силах України (ТНФП-2014) кожен командир особисто відповідає за фізичну підготовленість підлеглих військовослужбовців і зобов'язаний забезпечити високу ефективність їхньої фізичної підготовки (Т.Ю. Круцевич, 2008, 2014; А.В. Магльований, 2015; С.В. Романчук, 2016; К. Prontenko, 2017).

Система фізичної підготовки - це сукупність компонентів, які складають процес фізичного вдосконалення особового складу та забезпечують його функціонування відповідно до вимог, що ставляться до фізичної готовності військовослужбовців. Такими компонентами є загальна фізична підготовка, професійно-прикладна, спеціальна, методична, теоретична та спортивна підготовки (Т.Ю. Круцевич, 2008; Ю.С.Фіногенов, 2008).

В наукових дослідженнях вчених О.М. Ольхового (2005-2014), С.В. Романчука (2006-2015) та ін. наведено підходи до фізичного виховання курсантів, проте не розкривається методична складова системи фізичної підготовки курсантів.

Підготовка командирів підрозділів до виконання обов'язків керівників фізичної підготовки розпочинається в стінах вищих військових навчальних закладів (ВВНЗ). Одним з основних завдань є наповнення методичної складової системи фізичної підготовки курсантів і організаційні умови її реалізації при проведенні різних форм занять в умовах військової частини (О.М. Ольховий, 2005-2013; Г.П. Грибан, 2013; С.М. Жембровський, 2013; В.М. Кирпенко, 2014; А. Oderov, 2017).

Теоретико-методична підготовленість випускників ВВНЗ необхідна передумова високої ефективності процесу фізичного вдосконалення особового складу військових підрозділів і частин Збройних Сил України і завдяки цьому відбувається формування фізичної готовності військовослужбовців до бойової діяльності (В.К. Бальсевич, 2002; Р.М. Баймухаметов, 2003; Ю.А. Бородін, 2008; В.А. Ожеревський, 2014; С.В. Романчук, 2015).

На жаль, у щорічних звітах державної екзаменаційної комісії зазначається низький рівень теоретико-методичної підготовленості випускників, а саме: слабкі теоретичні знання основ фізичного виховання; недостатні вміння з організації та проведення форм фізичної підготовки; невміння застосовувати фізичні вправи з метою удосконалення бойової готовності військовослужбовців (Д.О. Логінов, 2010; А.И. Маракушин, 2015; С.О. Кириченко, 2017). Наукові дослідження вчених А.М. Сильчука (2003), О.М. Ольхового (2008) доводять, що більшість методично непідготовлених офіцерів мають низький рівень фізичної підготовленості.

У роботах О.М. Лойка (2000, 2012), О.М. Ольхового (2005–2014), Є.Д. Анохіна (2010), С.В. Романчука (2015) наголошується, що процес фізичної підготовки курсантів у ВВНЗ зводиться тільки до формування фізичних якостей, під час навчально-виховного процесу недостатньо уваги приділяється

вдосконаленню теоретичних знань і методичних вмінь та навичок. Тому актуальним питанням у системі фізичної підготовки курсантів ВВНЗ залишається визначення ролі методичної складової на етапах навчання.

Враховуючи наукову значущість проблематики дослідження, її актуальність та своєчасність, спрямованість на вирішення нагальних проблем удосконалення структури та змісту методичної складової фізичної підготовки курсантів, які навчаються у ВВНЗ, особливо за спеціальностями командного напрямку, визначено тему дисертаційної роботи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота є частиною наукових програм плану наукової і науково-технічної діяльності Управління фізичної підготовки Центрального управління підготовки та повсякденної діяльності військ (сил) Збройних сил України на 2011-2016 р.р. за темою науково-дослідної роботи «Модель фізичної підготовки у Збройних силах України зразка 2017 року та перспективи її розвитку», шифр – «Перспектива-ФП» (номер державної реєстрації 0101U001568), плану науково-дослідної роботи на 2011–2016 рр. Міністерства оборони України в межах тем «Обґрунтування критеріїв і показників визначення психофізіологічних можливостей військовослужбовців під час ведення бойових дій», шифр – «Можливість», (номер державної реєстрації 0101U001767). Роль автора, як виконавця наукової теми, полягає в науково-теоретичному обґрунтуванні й експериментальній перевірці авторської програми методичної складової системи фізичної підготовки курсантів вищих військових навчальних закладів та визначенні її ефективності.

Мета дослідження – оптимізувати структуру та зміст методичної складової фізичної підготовки курсантів ВВНЗ для подальшого удосконалення готовності військовослужбовців для виконання завдань за призначенням.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати стан методичної складової фізичної підготовки майбутніх командирів військових підрозділів під час навчання у ВВНЗ.

2. Дослідити рівень методичної підготовленості випускників вищих військових навчальних закладів та визначити її вплив на результати фізичної підготовленості підлеглих підрозділів.

3. Науково обґрунтувати структуру та зміст методичної складової фізичної підготовки курсантів ВВНЗ з врахуванням етапності формування майбутнього офіцера – керівника форм фізичної підготовки.

4. Експериментально перевірити ефективність авторської програми методичної складової системи фізичної підготовки курсантів ВВНЗ на формування методичних вмінь та навичок у майбутніх командирів військових підрозділів.

Об'єкт дослідження – методична підготовка як складова фізичного виховання курсантів – майбутніх командирів військових підрозділів.

Предмет дослідження – вплив авторської програми методичної складової фізичної підготовки на професійно-прикладну готовність курсантів до дій за призначенням.

Методи дослідження. Аналіз науково-методичної літератури проводився з метою науково-теоретичного обґрунтування вивчення об'єкту дослідження, а також узагальнення наукових підходів щодо теоретичних, програмно-нормативних, організаційно-методичних основ фізичної підготовки курсантів ВВНЗ. Проведений теоретичний аналіз і узагальнення сучасного передового практичного досвіду дозволили визначити актуальність дослідження, уточнити й конкретизувати мету, завдання і спрямованість педагогічних експериментів, розробити зміст авторської програми методичної складової фізичної підготовки курсантів ВВНЗ.

Одним з основних методів дослідження був педагогічний експеримент. Констатувальний експеримент передбачав застосування комплексної методики дослідження: педагогічне спостереження, визначення рівня методичної, теоретичної та фізичної підготовленості (педагогічне тестування згідно ТНФП-2014); вивчення стану здоров'я та захворюваності курсантів (викопіровка індивідуальних медичних карт). Констатувальний експеримент був запроваджений з метою визначення початкових позицій дослідження, отримання базових даних, які стали основою розробки оптимізації методичної складової фізичної підготовки курсантів ВВНЗ. Щоб комплексно підійти до детального вивчення питання методичної складової фізичної підготовки курсантів використовували соціологічні методи (бесіди, анкетування). Для дослідження психологічного стану брали за основу психодіагностичні методи (оцінка рівня нервово-психічної стійкості військовослужбовців за методикою «Прогноз» (В.А. Бодров); тестування психологічного стану військовослужбовців за опитувальником Спілбергера-Ханіна для оцінки реактивної та особистісної тривожності).

Відповідно до мети та завдань педагогічний експеримент проводився на базі Національного академії сухопутних військ (м. Львів). Формувальний педагогічний експеримент передбачав оптимізацію структури та змісту методичної складової фізичної підготовки курсантів ВВНЗ та визначення її ефективності.

Методи математичної статистики використовували для систематизації матеріалу за допомогою пакету стандартних програм (Excel 2007, Statistica 10).

Наукова новизна роботи полягає в тому, що:

вперше

- обґрунтовано і розроблено авторську програму методичної складової системи фізичної підготовки курсантів вищих військових навчальних закладів, у якій поетапно розкривається її структура та зміст у процесі фізичного виховання з урахуванням особливостей застосування військових підрозділів в сучасних умовах діяльності Збройних Сил України;

- визначено зміст методичних завдань та методичних карток з фізичної підготовки для курсантів від першого до четвертого року навчання у вищих військових навчальних закладах з урахуванням особливостей військово-професійних завдань та дій за призначенням;

- експериментально доведено позитивний вплив розробленої автором програми методичної складової фізичної підготовки на формування готовності

майбутніх командирів військових підрозділів до організації і проведення різних форм занять у підлеглих підрозділах;

- розширено напрями формування методичної складової в процесі фізичної підготовки курсантів – майбутніх командирів військових підрозділів з навчальних дисциплін військово-професійного спрямування та напрями її оптимізації у вищих військових навчальних закладах;

- доповнено наукові здобутки щодо впливу методичної підготовленості керівника форм фізичної підготовки на рівень фізичної підготовленості військовослужбовців підлеглого підрозділу;

- набули подальшого розвитку результати наукових досліджень щодо напрямків оптимізації методичної складової фізичної підготовки курсантів для виконання професійних завдань за призначенням.

Практичне значення одержаних результатів полягає у впровадженні авторської програми методичної складової фізичної підготовки курсантів, як майбутніх керівників різних форм фізичної підготовки у військових частинах, доведенні її високої ефективності; розробленні практичних рекомендацій щодо покращення фізичної та методичної підготовленості військовослужбовців.

Усі основні положення дисертації були використані для оптимізації змісту авторської програми методичної складової фізичної підготовки курсантів у ВВНЗ. Це позитивно вплинуло на рівень методичної підготовленості курсантів – майбутніх керівників форм фізичної підготовки, що підтверджується відповідними актами впровадження (Військовий інститут Київського національного університету імені Тараса Шевченка; Військовий інститут танкових військ Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»; Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного).

Особистий внесок здобувача у спільних публікаціях полягає у постановці проблеми, визначенні мети, завдань, проведенні експериментальних досліджень, систематизації та інтерпретації фактичного матеріалу, науково-теоретичній розробці, обґрунтуванні та експериментальній перевірці авторської програми оптимізації методичної складової системи фізичної підготовки курсантів ВВНЗ.

Апробація результатів дослідження. Основні положення й результати дослідження викладено в доповідях на конференціях *Міжнародних*: «Сучасні проблеми та перспективи розвитку фізичного виховання, здоров'я і професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту» (Київ, 2015-2017), «Основні напрями розвитку фізичної культури, спорту та фізичної реабілітації» (Дніпро, 2016-2017); «Реалізація здорового способу життя – сучасні підходи» (Дрогобич, 2017); *всукраїнських*: «Теоретико-методичні основи організації фізичного виховання молоді» (Львів, 2014-2017); «Впровадження армійського рукопашного бою в систему фізичної підготовки військовослужбовців Збройних сил України» (Львів, 2016); *наукових семінарах*: «Актуальні питання фізичної, тактико-спеціальної підготовки курсантів і

студентів ВНЗ» (Львів, 2014-2017), «Фізичне виховання, спеціальна фізична підготовка і спорт курсантів ВВНЗ» (Львів, 2013-2017).

Публікації. За темою дисертації опубліковано 16 наукових праць, серед яких: 7 у наукових фахових виданнях України (серед яких до міжнародних наукометричних баз входять: 1 – academia.edu, 1 – Academic Journals Database, 1 – AcademicKeys, 1 – Advanced Science Index, 2 – Bielefeld Academic Search Engine (BASE), 1 – CiteFactor, 1 – CORE, 1 – Elektronische Zeitschriftenbibliothek, 1 – ERICH PLUS, 4 – Google Scholar, 4 – Index Copernicus, 1 – KIBERLENINKA, 1 – OAJ, 1 – Open Science Directory, 1 – PBN, 1 – ResearchBib, 1 – ROAD, 1 – Russian science citation index, 1 – Scientific Indexing Services (SIS), 1 – Scilit, 3 – Vernadsky National Library of Ukraine, 1 – WorldCat); 1 – у виданні, яке віднесено до міжнародної наукометричної бази SCOPUS, 8 публікацій апробаційного характеру.

Структура та обсяг роботи. Дисертаційна робота складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, практичних рекомендацій, списку використаних джерел і 11 додатків. Текст дисертації викладено на 288 сторінках комп'ютерного набору, з них 181 сторінки основного тексту. Цифрові дані подано у 24 таблицях та ілюстровано 34 рисунками. У роботі використано 229 літературних джерел, 43 з яких іноземними мовами.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У *вступі* обґрунтовано актуальність теми, показано зв'язок дослідження з науковими програмами, планами й темами, визначено мету, об'єкт, предмет, завдання та методи дослідження, розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, подано інформацію про апробацію результатів роботи та публікації за матеріалами дисертаційного дослідження.

У *першому розділі* «**Теоретичні засади використання методичної складової у навчанні курсантів – майбутніх керівників форм фізичної підготовки**» проаналізовано та узагальнено результати досліджень провідних науковців (О.М. Ольховий, 2005-2015; Т.Ю. Круцевич, 2008-2015; С.В. Романчук, 2013-2017; А. Oderov, 2017) із проблем методичної складової фізичного виховання курсантів ВВНЗ. Представлено теоретичні та методичні підходи до фізичної підготовки курсантів, їх значення для формування професійних якостей майбутнього офіцера – керівника форм фізичної підготовки.

Навчальний процес у ВВНЗ проходить в умовах суперечностей між новими, постійно зростаючими, вимогами до сучасного рівня підготовки майбутніх офіцерів та застарілими формами практичної реалізації методичної складової фізичної підготовки (С.І. Глазунов 2009; Н.Є. Пангелова, 2014-2017; А.В. Магльований, 2015).

Аналіз науково-методичної літератури (В.І. Осьодло, 2002; М.О. Носко, 2011; О.І. Камаєв, 2011; С.В. Романчук, 2013) дозволяє стверджувати, що досі остаточно не з'ясована сутність та шляхи оптимізації методичної складової у процесі фізичної підготовки курсантів ВВНЗ. Кінцевим результатом проведення реформи є підвищення вимог до якісних параметрів

підготовленості особового складу Збройних сил України, зокрема курсантів ВВНЗ, як майбутніх офіцерів – керівників форм фізичної підготовки (А.І. Маракушин, 2014-2015; І.Л. Шлямар, 2014-2015; С.С. Федак, 2015; О.В. Ролюк, 2016;). І тому виникає потреба подальшого детального аналізу й обґрунтування програми методичної підготовки у навчальному процесі ВВНЗ.

У другому розділі «**Методи та організація дослідження**» розкрито зміст і доцільність використаних методів дослідження, їх адекватність; наведено відомості про обстежених курсантів ВВНЗ, дані щодо організації та етапів нашого дослідження.

Для розв'язання поставлених завдань науково-дослідної роботи були використані наступні методи: теоретичний аналіз та узагальнення даних літературних джерел і досвіду передової практики фізичної підготовки курсантів; педагогічні методи (спостереження, констатувальний та формувальний експерименти, тестування); методи оцінки фізичного здоров'я (контент-аналіз індивідуальних медичних карт); соціологічні методи (бесіди, анкетування); психодіагностичні методи (оцінка рівня нервово-психічної стійкості військовослужбовців за методикою «Прогноз» (В.А. Бодров); тестування психологічного стану військовослужбовців за опитувальником Спілбергера-Ханіна для оцінки реактивної та особистісної тривожності); методи математичної статистики використовували для систематизації матеріалу за допомогою пакету стандартних програм (Excel 2007, Statistica 10).

Дослідження були проведені в Національній академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного. Дисертаційну роботу виконували поетапно у період із 2012 по 2017 рр., яка відповідно до мети та завдань дослідження включала чотири етапи.

На першому етапі (серпень 2012 – травень 2013 рр.) були визначені: об'єкт, предмет, мета та завдання дослідження, розроблено програму подальшої науково-дослідницької роботи. Проведені вивчення, аналіз та узагальнення науково-методичної літератури і передового досвіду практики фізичної підготовки курсантів ВВНЗ у Збройних силах України (ЗСУ) та інших держав.

На другому етапі (червень 2013 – грудень 2014 рр.) проведено констатувальний експеримент, який складався з наступного: визначення рівня фізичної, методичної, теоретичної, психологічної підготовленості, проведення анкетування та опитування курсантів (n=584) і фахівців фізичної підготовки та спорту ЗСУ (n=30), проведення дослідження для отримання первинної інформації про рівень методичної підготовленості курсантів ВВНЗ ЗСУ (n=716). Проведення математичної обробки наукового дослідження, інтерпретацію отриманих результатів. Було науково-методично обґрунтовано та розроблено авторську програму методичної складової системи фізичної підготовки курсантів ВВНЗ (організація та проведення форм фізичної підготовки в процесі навчання курсантів).

На третьому етапі (січень 2014 – березень 2017 рр.) проведено чотирирічний формувальний педагогічний експеримент. Нами була визначена ефективність експериментальної концепції, використовуючи такі характеристики: щорічні зміни показників теоретичної, методичної та фізичної

підготовленості курсантів (група ЕГ, n=30) (група КГ, n=30), наприкінці навчання – величини прояву вищезазначених показників практичної військово-професійної підготовленості.

На четвертому етапі (березень – вересень 2017 р.) проведено математичну обробку даних контрольних випробувань і визначено ефективність запропонованих підходів щодо оптимізації методичної складової системи фізичної підготовки курсантів ВВНЗ. Аналіз, систематизація й узагальнення результатів формувального експерименту стали запорукою встановлення ефективності програми методичної підготовки, формулювання загальних висновків і практичних рекомендацій, оформлення роботи.

Третій розділ «Рівень сформованості методичних вмінь та навичок курсантів і офіцерів – керівників форм фізичної підготовки» присвячений отриманню даних про рівень методичної, теоретичної, фізичної підготовленості курсантів ВВНЗ та офіцерів.

Нами визначено рівень методичної підготовленості випускників ВВНЗ за підсумками звітів результатів державних екзаменів з навчальної дисципліни «Фізичне виховання та спеціальна фізична підготовка». Встановлено, що лише 58 % курсантів-випускників методично підготовлені, а 42 % курсантів-випускників методично не підготовлені.

У чинній програмі з навчальної дисципліни «Фізичне виховання та спеціальна фізична підготовка» на методичну підготовку відводиться до 40 % від загального часу навчальних занять, що складає 184 год. методичних занять протягом чотирьох років навчання. В процесі аналізу вищезазначеної навчальної програми виявлено недоліки у плануванні методичних занять з фізичного виховання та спеціальної фізичної підготовки у ВВНЗ, які впливають на ефективність оволодіння організаційно-методичними вміннями і навичками курсантів. Пропуски методичних занять з дисципліни фізичне виховання та спеціальна фізична підготовка курсантами складають: на 1 році навчання – 15,4%, на 2 – 19,4%, на 3 році – 17,7% і на 4 курсі – 26,7%.

У процесі дослідження встановлено, що в методично підготовлених офіцерів-випускників у військових частинах результати оцінки індивідуальної фізичної підготовленості на 41 % кращі у порівнянні з методично непідготовленими і на 53 % кращі у порівнянні з оцінками підрозділів методично непідготовлених офіцерів-випускників.

Проведений порівняльний аналіз загальної оцінки фізичної підготовки курсантських підрозділів та методичної і фізичної підготовленості їх командирів виявив суттєвий взаємозв'язок ($r=0,82$; $p<0,01$) тобто чим вищий рівень методичної підготовленості командира підрозділу (табл. 1), тим вищий рівень фізичної підготовленості їх підлеглого підрозділу – курсантів.

Загальна оцінка з фізичної підготовленості підрозділу складається з індивідуальних оцінок кожного курсанта за виконання трьох фізичних вправ (біг на 100 м, підтягування на перекладині, біг на 3 км). Оцінка методичної підготовленості військовослужбовців (курсантів та офіцерів) визначалась за результатом виконання методичних завдань: проведення практичних занять з фізичної підготовки, ранкової фізичної зарядки, спортивно-масової роботи,

організація і проведення змагань з військово-прикладних видів спорту, організація прийому норм військово-спортивного комплексу, проведення перевірки та оцінки фізичної підготовки військовослужбовців.

Таблиця 1

Оцінки з фізичної підготовленості курсантських підрозділів та зв'язок фізичної та методичної підготовленості командирів (n=36), ум.од.

Оцінка з фізичної підготовленості підпорядкованих підрозділів					Рівень методичної та фізичної підготовленості командирів курсантських підрозділів	
К-ть відмінних оцінок «5», %	К-ть добрих оцінок «4», %	К-ть задов. оцінок «3», %	К-ть незадов. оцінок «2», %	Загальна оцінка	Оцінка з фізичної підготовленості	Оцінка з методичної підготовленості
78,2	20,3	1,5	0,0	5	4,5±0,1	4,0±0,2
41,7	34,3	21,5	2,5	4	4,0±0,2	3,7±0,2
15,6	18,2	50,0	16,2	3	3,5±0,3	3,2±0,3
7,3	12,6	62,0	18,1	2	2,4±0,3	2,3±0,3

Таким чином, результати констатувального експерименту свідчать про низький рівень методичної підготовленості військовослужбовців, що впливає на загальну фізичну підготовленість підпорядкованих підрозділів і ефективність виконання військово-професійних завдань.

У четвертому розділі «**Обґрунтування структури та змісту програми методичної підготовки курсантів та перевірка її ефективності**» подано авторську програму. Завдяки аналізу наукових досліджень фахівців галузі та нашим науковим надбанням оптимізовано структуру та зміст програми формування методичної підготовленості для курсантів ВВНЗ різних курсів навчання в процесі фізичної підготовки. Структура та зміст авторської програми методичної складової системи фізичної підготовки курсантів побудовані на поетапному формуванні методичних вмінь та навичок у відповідності до завдань військово-професійного спрямування (рис. 1). Протягом чотирьох років навчання на методичну підготовку в процесі навчальної дисципліни «Фізичне виховання та спеціальна фізична підготовка» відводиться 184 години. Структура та зміст авторської програми методичної складової системи фізичної підготовки курсантів враховує результати констатувального експерименту, а саме: зміст занять з навчальної дисципліни «Фізичне виховання та спеціальна фізична підготовка» повинен бути орієнтований на підвищення якості фізичної готовності особового складу підрозділів до бойової діяльності, формування знань, умінь та навичок, які висуваються до курсантів на різних етапах навчання, організаційно-методичні основи проведення форм ФП військовослужбовців повинні формуватися з урахуванням періодизації навчально-бойової діяльності, методичні завдання повинні враховувати психолого-педагогічні основи управління фізичним станом офіцера після закінчення ВВНЗ, а також виконання ним завдань за призначенням.

АВТОРСЬКА ПРОГРАМА

методичної складової системи фізичної підготовки курсантів ВВНЗ

Метою авторської програми є формування у курсантів-майбутніх офіцерів методичної підготовленості з організації та проведення усіх форм фізичної підготовки військовослужбовців

ЗМІСТ

Е Т А П И	1	Загальна кількість годин – 24. Форми ФП – навчальні заняття. Зміст – опанування знань, вмінь та навичок, необхідних для виконання обов'язків солдата: виконання команд при навчанні вправам, стройовим прийомам і управлінням строем; виконання простих вправ, прийомів та дій на місці та в русі, способом «назвати, показати, провести»; здійснення страхування та надання допомоги при виконанні простих фізичних вправ; заходи попередження травматизму під час занять.
	2	Загальна кількість годин – 40. Форми ФП: навчальні заняття, ранкова фізична зарядка (РФЗ), СМР. Зміст – опанування знань, вмінь та навичок, що є необхідними керівнику фізичної підготовки – командирів відділення: техніку виконання фізичних вправ, прийомів та дій; подавання команд при навчанні вправам, стройовим прийомам і управлінням строем; складання плану-конспекту частини заняття в ролі помічника керівника заняття під час навчання окремій вправі на одному снаряді; допомога та страховка при виконанні всіх вправ з фізичної підготовки; знати зміст і нормативів фізичних вправ визначених Наставною з фізичної підготовки і військово-спортивного комплексу; проводити в ролі командира відділення на окремому місці удосконалення вправ (прийомів та дій), а також тренування їхнього виконання.
	3	Загальна кількість годин – 64. Форми ФП: навчальні заняття, РФЗ, СМР. Зміст – опанування комплексу знань, вмінь і навичок, що є необхідними керівнику фізичної підготовки – командирів взводу: складання плану-конспекту зі всіх розділів фізичної підготовки та проведення практичних занять з фізичної підготовки в ролі керівника заняття; практичне проведення ранкової фізичної зарядки та спортивно-масової роботи в ролі командира взводу; організація і проведення змагань з військово-прикладних видів спорту. Виконання обов'язків судді; проведення підготовчої, основної, заключної частини навчально-тренувального заняття; організація і проведення занять з БАрС.
	4	Загальна кількість годин – 56. Форми ФП: навчальні заняття, тренування, РФЗ, СМР, супутнє фізичне тренування. Зміст – опанування знань, вмінь і навичок, які необхідні керівнику фізичної підготовки – командирів роти. Планування ФП, контроль і облік ФП: проведення практичних занять в ролі керівника всіх форм фізичної підготовки; організація прийому норм військово-спортивного комплексу, змагань на першість роти; проведення перевірки та оцінки фізичної підготовки та методичної підготовленості військовослужбовців та ведення обліку фізичної підготовки; проведення з особовим складом інструкторсько-методичних занять та інструктажів з помічниками керівника заняття; організація і проведення занять зі стандартів фізичної підготовки під час польових виходів.

КРИТЕРІЇ

ЕФЕКТИВНОСТІ ПРОГРАМИ

Достатній рівень показників теоретичної підготовленості	Високий рівень показників методичної підготовленості	Достатній рівень показників професійної підготовленості	Достатній рівень показників фізичної підготовленості
---	--	---	--

Рис. 1. Блок-схема методичної складової системи фізичної підготовки курсантів ВВНЗ

За авторською програмою методичної складової системи фізичної підготовки на I році навчання у ВВНЗ курсанти опановують знання, вміння та навички, необхідні для виконання обов'язків солдата (знання команд, дій та навчання окремих фізичних вправ або їх елементів).

На II році навчання у ВВНЗ курсанти опановують знання, вміння та навички, необхідні для виконання обов'язків керівника фізичної підготовки для командира відділення (проведення тренувань на окремому навчальному місці; проведення підготовчої та заключної частин навчального заняття).

Курсанти III року навчання у ВВНЗ опановують комплекс знань, вмінь і навичок, що є необхідними для керівника фізичної підготовки для командира взводу (проведення заняття та залучення до всіх форм фізичної підготовки в цілому).

Курсанти IV року навчання у ВВНЗ опановують знання, вміння і навички, характерні для керівника фізичної підготовки – командира роти (організація, планування та контроль фізичної підготовки підрозділу).

Основні відмінності авторської програми методичної складової системи фізичної підготовки від чинної:

- чітка поетапність формування методичної підготовленості з орієнтацією до загальної методики військово-професійних дисциплін;

- проведення форм фізичної підготовки з кількістю курсантів, яка відповідає певній посаді командира підрозділу;

- за чинною програмою заняття проводились тільки з однокласниками під час навчальної дисципліни «Фізичне виховання та спеціальна фізична підготовка», а за авторською програмою методичної складової системи фізичної підготовки передбачала починаючи з II року навчання проведення курсантом окремих частин (напр. – підготовча) форм фізичної підготовки під час ранкової фізичної зарядки, спортивно-масової роботи, самостійної підготовки з товаришами I-II року навчання у ВВНЗ і т.п.;

- курсанти експериментальної групи на III, IV курсах виступали в ролі керівників різних форм фізичної підготовки зі своїми молодшими товаришами I та II курсів;

- у зміст авторської програми методичної складової системи фізичної підготовки курсантів було додатково введено інноваційні технології (бойова армійська система, гірська підготовка, кросфіт, спортивне орієнтування і т.п.)

За результатами формувального експерименту у курсантів КГ виявлено (рис. 2), що в середньому рівень методичної підготовленості курсантів за час навчання у ВВНЗ покращився на 0,3 бала ($3,7 \pm 0,2$ бала, $4,0 \pm 0,2$ бала), але достовірно не змінився ($t=1,28$; $p>0,05$).

У курсантів, які навчалися за авторською програмою методичної складової системи фізичної підготовки, різниця рівня методичної підготовленості складає 1,0 бала, у порівнянні з рівнем методичної підготовленості I курсу ($3,6 \pm 0,2$ бали, $4,6 \pm 0,2$ бали), що є статистично достовірно ($t=4,38$; $p<0,001$). У курсантів наприкінці формувального педагогічного експерименту між показниками рівня методичної

підготовленості КГ (4,0 бала) та ЕГ (4,6 бала) спостерігаються достовірні зміни ($t=3,94$; $p>0,001$).

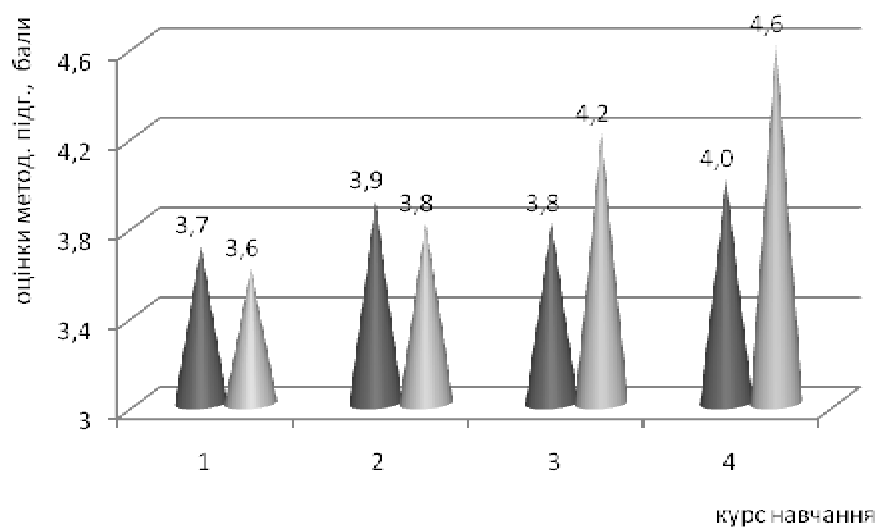

Рис. 2. Динаміка методичної підготовленості курсантів ЕГ ($n=30$) та КГ ($n=30$) за час експерименту, бал:

- – середній бал курсантів ЕГ;
- – середній бал курсантів КГ.

Вплив авторської програми методичної складової системи фізичної підготовки на показники загальної фізичної підготовленості курсантів показав, що у трьох вправах спостерігається достовірна різниця на випускному курсі між результатами курсантів ЕГ та КГ (табл. 2). У бігу на 100 м курсанти ЕГ показали достовірно кращий результат 13,83 с у порівнянні з однокурсниками з КГ – 14,11 с ($p<0,05$), така ж тенденція відмічається у результатах тестів у підтягуванні на перекладині, де курсанти ЕГ показали кращий середній результат 15,92 разів у порівнянні з колегами КГ – 14,57 разів ($p<0,05$); подібна ситуація спостерігається у бігу на 3км, де курсанти ЕГ показали достовірно кращий результат 719,7 с у порівнянні з однокурсниками з КГ – 732,9 с ($p<0,05$). Вищезазначене засвідчує позитивний вплив авторської програми методичної складової фізичної підготовки на рівень фізичної підготовленості курсантів ЕГ за час експерименту в процесі навчання у ВВНЗ.

Підсумовуючи проведений формувальний експеримент, ми отримали результати, які доводять ефективність авторської програми методичної складової системи фізичної підготовки курсантів згідно з даними психодіагностичних тестів. Підтверджено, що заняття за авторською програмою методичної складової системи фізичної підготовки позитивно впливають на реактивну тривожність курсантів ЕГ. Протягом експерименту рівень особистісної тривожності у курсантів ЕГ достовірно покращився, тобто знизився на 11,1 ум.од. ($p<0,05$) та реактивної тривожності – на 16,3 ум.од. ($p<0,05$). Протягом формувального експерименту рівень особистісної тривожності у курсантів КГ недостовірно зменшився на 2,4 ум.од. ($p>0,05$) та реактивної тривожності – на 4,2 ум.од. ($p>0,01$).

Результати фізичної підготовленості курсантів КГ та ЕГ у ВВНЗ

Біг на 100 метрів, с			
Групи	Вихідні дані	4 етап	Достовірність p
	X±m	X±m	
КГ	14,68±0,10	14,11±0,09	p>0,05
ЕГ	14,73±0,09	13,83±0,08	p<0,05
Достовірність p	p>0,05	p<0,05	
Підтягування на перекладині, кількість разів			
КГ	10,74±0,47	14,57±0,44	p<0,01
ЕГ	10,82±0,50	15,92±0,47	p<0,01
Достовірність p	p>0,05	p<0,05	
Біг на 3 км, с			
КГ	801,4±14,3	732,9±6,1	p<0,01
ЕГ	794,3±16,2	719,7±4,1	p<0,01
Достовірність p	p>0,05	p<0,05	

Статистична обробка результатів тестування довела, що протягом формувального експерименту нервово-психічна стійкість (НПС) курсантів ЕГ систематично покращувалася, а саме: достовірна різниця спостерігається між вихідними даними (18,73±0,76 ум.од.) та показниками наприкінці формувального експерименту (14,94±0,57 ум.од.) ($t=2,17$; $p<0,05$), різниця між ними складає 3,79 ум.од. Аналіз показників нервово-психічної стійкості курсантів КГ виявив, що протягом експерименту показники не мали достовірної різниці між собою ($p>0,05$). Різниця між вихідними даними (18,88±1,68 ум.од.) та даними, отриманими наприкінці формувального експерименту (16,72±0,84 ум.од.), відрізняється лише на 2,16 ум.од. та не має достовірної різниці ($t=1,17$; $p>0,05$). Рівень НПС курсантів КГ протягом усього експерименту характеризується як задовільний, через який можливі психічні зриви.

Таким чином, упровадження авторської програми методичної складової системи фізичної підготовки курсантів ВВНЗ дозволяє ефективно готувати майбутніх офіцерів до дій в екстремальних ситуаціях. Рівень НПС курсантів ЕГ наприкінці експерименту характеризується як добрий та свідчить про малоймовірність психічних зривів під час виконання бойових та навчально-бойових завдань.

Авторська програма методичної складової системи фізичної підготовки позитивно вплинула на результати успішності курсантів з дисциплін військово-прикладного напрямку експериментальної групи, хоча в контрольній групі з традиційною програмою також відбулись позитивні і достовірні зміни за класичною п'ятибальною шкалою оцінювання курсантів. А саме у контрольній групі покращення результату відбулось від 3,61 до 3,96, що становить 0,35 бала ($p<0,05$), а у експериментальній групі позитивні зрушення дещо кращі, а саме від 3,65 до 4,24 бала і різниця становить 0,59 бала ($p<0,05$).

Сьогодні одним з важливих напрямів вдосконалення професійного зростання майбутніх офіцерів є формування лідерських якостей. Під час

проведення польових виходів роботи на бойовій техніці та з підлеглим особовим складом командири зазначають високий рівень сформованості вищезазначених якостей курсантів ЕГ.

Таким чином, впровадження у навчально-виховний процес авторської програми методичної складової системи фізичної підготовки курсантів позитивно впливає не лише на вдосконалення методичної та фізичної підготовленості, а й дозволяє покращити успішність оволодіння навчальними дисциплінами військово-професійного спрямування.

В п'ятому розділі дисертації «Аналіз та узагальнення результатів» представлено три групи даних: ті, що підтверджують, доповнюють наявні результати та абсолютно нові з проблеми дослідження, які окреслюють ступінь вирішення завдань дисертаційної роботи.

Під час наукового дослідження нами було отримано результати трьох рівнів:

набули подальшого розвитку наукові положення результатів досліджень про позитивний вплив фізичної та методичної підготовленості військовослужбовців на якість та ефективність виконання професійних завдань за призначенням (О.Д. Гусак, 2014; А.І. Маракушин, 2014-2015; Н.Є. Пангелова, 2014-2017).

доповнено дані досліджень, а саме: результати досліджень вивчення і засвоєння методичної складової системи фізичної підготовки курсантів, слухачів та студентів ВНЗ та ВВНЗ (В.М. Сергієнко, 2006; Т.І. Дух, 2012-2014; І.Р. Боднар, 2016); дані про успішність рівня фізичної підготовленості військовослужбовців від методичної підготовленості керівника форм фізичної підготовки (А.М. Сильчук, 2003-2004; О.І. Камаєв, 2011; Є.Н. Приступа, 2012; І.Л. Шлямар, 2014-2015; С.С. Федак, 2015-2016) та «перенос» методичних навичок з проведення форм фізичної підготовки на рівень методичної підготовленості з проведення інших навчальних дисциплін військово-професійного спрямування (Д.О. Логінов, 2000, 2010; В.М. Романчук, 2014; О.М. Боярчук, 2016); напрями формування методичних навичок курсантів – майбутніх командирів військових підрозділів з навчальних дисциплін військово-професійного спрямування (В.В. Миронова, 2003, Є.Д. Анохін, 2010; С.В. Романчук, 2010-2015; А.М. Одеров, 2016) та напрям оптимізації методичної складової фізичної підготовки у вищих військових навчальних закладах (Р.М. Баймухаметов, 2002, 2003; О.М. Ольховий, 2005, 2013; С.В. Номеровський, 2011; М.В. Дутчак, 2012; Г.А. Єдинак, 2012, А.В. Магльований, 2015).

уперше обґрунтовано програму методичної складової системи фізичної підготовки курсантів ВВНЗ, у якій поетапно оптимізовано структуру та зміст методичної підготовки під час проведення форм фізичної підготовки з врахуванням особливостей застосування військових підрозділів у сучасних умовах діяльності Збройних сил України; сформовано методичні завдання та методичні картки для кожного курсу навчання курсантів у вищих військових навчальних закладах з урахуванням особливостей військово-професійних завдань та дій за призначенням; експериментально доведено позитивний вплив

розробленої автором структури та змісту методичної складової фізичної підготовки на формування методичних вмінь та навичок курсантів – майбутніх командирів військових підрозділів.

ВИСНОВКИ

1. На основі аналізу літературних джерел виявлено, що процес підготовки курсантів, майбутніх керівників форм фізичної підготовки, має виражений консервативний характер. Структура та зміст методичної складової фізичної підготовки у вищих військових навчальних закладах не змінювалася протягом тривалого часу та сьогодні відповідає вимогам, які були встановлені у Наставі з фізичної підготовки у Збройних силах СРСР 1987 року. Навчальний процес у вищих військових навчальних закладах України проходить в умовах суперечностей між новими, постійно зростаючими, вимогами до сучасного рівня підготовки майбутніх офіцерів та застарілими формами практичної реалізації методичної складової фізичної підготовки.

Головними сучасними перевагами методичної підготовки під час навчання у ВВНЗ є досить широкі можливості індивідуалізації навчання, більша самостійність і активність курсантів, гнучкість у зміні змісту навчання, реалізація діяльнісного підходу в навчанні, формування у курсантів теоретичних знань та розвиток на їх основі організаційно-методичних вмінь та навичок. Але зазначені переваги досі не використовують під час формування структури та змісту методичної складової фізичної підготовки курсантів.

Проведений аналіз свідчить, що одним із характерних аспектів в організації підготовки курсантів із навчальної дисципліни фізичне виховання та спеціальна фізична підготовка провідних армій країн світу є реалізована спроба тісного взаємозв'язку змісту методичних завдань фізичної підготовки та змісту обов'язків, які вони виконують у процесі навчально-бойової діяльності в залежності від року навчання та займаної посади (в ролі солдата, командира відділення, взводу і роти).

2. Проведений аналіз результатів державних іспитів із фізичної підготовки у ВВНЗ показав, що лише 58 % курсантів-випускників методично підготовлені, а 42 % курсантів-випускників методично не підготовлені. Таким чином, низький рівень методичної підготовленості не дозволяє ефективно вирішувати завдання фізичної підготовки курсантів-випускників ВВНЗ Збройних сил України.

У процесі дослідження встановлено, що в методично підготовлених офіцерів-випускників у військових частинах результати складання індивідуальної фізичної підготовленості військовослужбовців на 41 % кращі у порівнянні з методично непідготовленими (89 % проти 48% позитивних оцінок). А також визначено, що в підлеглих підрозділах методично підготовлених офіцерів-випускників результати складання фізичної підготовки на 53 % кращі у порівнянні з підрозділами методично непідготовлених офіцерів-випускників ВВНЗ (82 % проти 29 % позитивних оцінок).

3. Проведене дослідження дозволило визначити основні напрями оптимізації методичної складової фізичної підготовки курсантів у ВВНЗ, а

саме: зміст занять з фізичної підготовки має бути орієнтований на підвищення якості освітнього процесу щодо забезпечення фізичної готовності особового складу підрозділів до бойової діяльності; методика формування спеціальних знань і організаційно-методичних умінь та навичок має враховувати особливості завдань, які ставлять перед курсантами на різних етапах навчання; організаційно-методичні основи проведення різних форм фізичної підготовки військовослужбовців повинні формуватись з урахуванням періодизації навчально-бойової діяльності; необхідно, щоб методичні завдання базувалися на педагогічних основах керування фізичним станом офіцера після закінчення ВВНЗ та виконання ним завдань за призначенням.

4. У процесі науково-методичних досліджень нами обґрунтовано та розроблено авторську програму оптимізації методичної складової фізичної підготовки курсантів під час навчання у ВВНЗ. Зміст авторської програми щодо оптимізації методичної складової системи фізичної підготовки курсантів ВВНЗ сформований відповідно до вимог освітньо-кваліфікаційних характеристик випускників різних спеціальностей. Методичні завдання відповідають принципу послідовності навчання, а також програмам професійно-орієнтованих дисциплін, зміст яких сформований таким чином, що курсант повинен оволодіти професійними навичками солдата, а потім послідовно навичками командира відділення, взводу, роти тощо. Спеціальна спрямованість методичних завдань курсантам військових спеціальностей визначається змістом програми з навчальної дисципліни «Фізичне виховання та спеціальна фізична підготовка» та порядком підготовки до методичної практики.

Авторська програма методичної складової системи фізичної підготовки курсантів ВВНЗ містить чотири основні етапи. Кожен етап відповідає року навчання у ВВНЗ та має зміст, який сформований згідно з вимогами навчальних дисциплін професійного спрямування та рівня підготовленості майбутнього командира військового підрозділу.

5. Впровадження авторської програми методичної складової системи фізичної підготовки курсантів дозволило вдосконалити рівень організаційно-методичних умінь і навичок випускників ВВНЗ, які приймали участь у формувальному експерименті. Аналіз виявив, що наприкінці навчання між показниками ЕГ та КГ існує достовірна різниця ($p < 0,01$). Зазначимо, що більшою частиною курсантів ЕГ було показано відмінний рівень методичної підготовленості (63,3%), у курсантів КГ (16,7%). Протягом навчання у вищому військовому навчальному закладі в процесі дослідження середній рівень методичної підготовленості покращився на 0,3 бала у курсантів КГ ($p > 0,05$), а в ЕГ на 1 бал ($p < 0,001$) по класичній 5-ти бальній системі. Ефективність авторської програми методичної складової системи фізичної підготовки курсантів ЕГ, проявилась у підвищенні рівня їх загальної фізичної підготовленості: у бігу на 100 метрів – 0,9 с ($p < 0,05$); у підтягуванні на перекладині – 5,1 рази ($p < 0,01$); у бігу на 3 км – 74,6 с ($p < 0,01$), що засвідчує позитивний вплив теоретико-методичних знань та навичок на удосконалення фізичних якостей курсантів за період навчання у ВВНЗ.

6. Підтверджено, що заняття за авторською програмою методичної складової системи фізичної підготовки позитивно впливають на психологічний та нервовий стани курсантів ВВНЗ. Протягом експерименту рівень особистісної тривожності у курсантів ЕГ достовірно покращився, а саме знизився на 11,1 ум.од. ($p < 0,05$) та реактивної тривожності – на 16,3 ум.од. ($p < 0,01$). Доведено достовірне позитивні зрушення нервово-психічної стійкості курсантів ЕГ, результат якої покращився на 3,79 ум. од. ($p < 0,05$), що дозволило вивести їх на рівень, який характеризується малоймовірними зривами під час виконання навчально-бойових завдань. Протягом формувального експерименту рівень особистісної тривожності у курсантів КГ недостовірно зменшився на 2,4 ум.од. ($p > 0,05$) та реактивної тривожності – на 4,2 ум.од. ($p > 0,01$). Доведено достовірне покращення нервово-психічної стійкості курсантів КГ на 1,60 ум. од. ($p < 0,05$).

7. Про доцільність та ефективність авторської програми методичної складової системи фізичної підготовки курсантів ВВНЗ свідчать проаналізовані показники загальної успішності курсантів ЕГ з військово-прикладних дисциплін (вогнева підготовка, тактична підготовка, водіння бойових машин, бойова система виживання воїна та ін.), які достовірно вищі в порівнянні з результатами курсантів КГ. Доведено, що надбання теоретичних та організаційно-методичних знань, вмінь та навичок у проведенні різних форм фізичної підготовки з курсантами позитивно впливає на результати успішності курсантів з дисциплін військово-прикладного напрямку експериментальної групи, хоча в контрольній групі також відбулись позитивні і достовірні зміни. А саме, у контрольній групі покращення результату загальної успішності з військово-прикладних дисциплін становить 0,35 бала ($p < 0,05$), а у експериментальній групі позитивні зрушення дещо кращі, різниця становить 0,59 бала ($p < 0,05$). Після закінчення педагогічного експерименту спостерігається статистична достовірність у результатах між контрольною – 3,96 бала та експериментальною – 4,24 бала, групами ($p < 0,05$), чого не спостерігалось на початку формувального експерименту ($p > 0,05$).

Перевірка ефективності авторської програми методичної складової системи фізичної підготовки курсантів щодо формування методичних умінь та навичок дозволяє стверджувати про можливість впровадження запропонованих нами технологій у навчально-виховний процес ВВНЗ, задля більш якісної підготовки керівників форм фізичного виховання майбутніх командирів військових підрозділів.

Перспективою дослідження є розробка програми методичної складової фізичної підготовки для командного сержантського складу Збройних Сил України, а також для офіцерів запасу, яких призивають у військові частини.

СПИСОК ПРАЦЬ, ОПУБЛІКОВАНИХ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких відображені основні наукові результати дисертації

1. Шлямар І.Л. Характеристика фізичних навантажень, які переносять військовослужбовці механізованих підрозділів під час польового виходу / А.І. Яворський, С.В. Романчук, А.П. Петрук, В.В. Дзяма, І.В. Романів,

А.С. Воронцов // Педагогіка психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту Науковий журнал №09/2015 м. Харків С. 57-62. Видання включено до переліку фахових наукових видань України в галузі фізичної культури і спорту та до міжнародних наукометричних баз: ROAD, ERICH PLUS, WorldCat, Open Science Directory, PBN, "Index Copernicus Journals Master List", Russian science citation index, KIBERLENINKA, BASE, Scilit, Academic Journals Database, CORE, Google Scholar, Elektronische Zeitschriftenbibliothek, OAJI, AcademicKeys, academia.edu, Vernadsky National Library of Ukraine. *Особистий внесок автора полягав у визначенні впливу методичної підготовленості військовослужбовців на фізичні навантаження у польових умовах.*

2. Магльований А. Фізична підготовка в системі формування військових фахівців провідних іноземних армій [Електронний ресурс] / Анатолій Магльований, Андрій Петрук, Орест Лесько, Ніна Кожух // Спортивна наука України. – 2015 – № 5 – С. 16-20. – Режим доступу: <http://sportscience.ldufk.edu.ua/index.php/snu/article/view/349/338>. Видання включено до переліку фахових наукових видань України в галузі фізичної культури і спорту та до міжнародних наукометричних баз: Google Scholar, ResearchBib, CiteFactor, Bielefeld Academic Search Engine (BASE), Scientific Indexing Services (SIS), Advanced Science Index, "Index Copernicus Journals Master List". *Особистий внесок автора полягав у визначенні методичної складової у фізичній підготовці системи формування військових фахівців провідних іноземних армій.*

3. Петрук А. Методична підготовка курсантів в процесі фізичного виховання у командних вищих військових навчальних закладах Збройних Сил України / А. Петрук, О. Воронцов, А. Демків, Р. Биков, Ю. Бичихін // Спортивний вісник Придніпров'я. 2016. № 3. С. 164-168. Фахове видання України. Видання включено до переліку фахових наукових видань України в галузі фізичної культури і спорту та до міжнародних наукометричних баз: Index Copernicus, Google Scholar, Vernadsky National Library of Ukraine. *Особистий внесок автора полягав у дослідженні рівня методичної підготовки як складової фізичного виховання курсантів ВВНЗ ЗСУ.*

4. Петрук Андрій Методична функція фізичної підготовки військовослужбовців / Андрій Петрук // Молодіжний науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Фізичне виховання і спорт: журнал / уклад. А.В. Цьось, А.І. Альошина. – Луцьк 2016. – Вип. 24. – С. 42-45. Видання включено до переліку фахових наукових видань України в галузі фізичної культури і спорту.

5. Oderov A. Innovative approaches for evaluating physical fitness of servicemen in the system of professional training / Artur Oderov, Serhii Romanchuk, Serhii Fedak, Maksym Kuznetsov, Andrii Petruk, Antonina Dunets-Lesko, Orest Lesko, Oleh Olkhovyi // Journal of Physical Education and Sport. – 2017. – Vol. 17 (3) – Art 4, PP. 23-27. – ISSN 2247-8051. Видання, яке включено до міжнародної наукометричної бази SCOPUS. *Особистий внесок автора полягав у*

дослідженні методичних підходів до інноваційних технологій фізичної підготовленості військовослужбовців в системі професійної підготовки.

6. Петрук А.П. Рівень методичної підготовленості офіцерів, як складової фізичної підготовки підрозділу / А.П. Петрук // Науковий часопис серія 15 «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури / фізична культура і спорт» зб. наукових праць / За ред. О.В. Тимошенка. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова 2017. – Випуск 3 К(84) 17. – С. 353-358. Видання включено до переліку фахових наукових видань України в галузі фізичної культури і спорту.

7. Петрук А.П. Програма формування методичної підготовленості курсантів ВВНЗ у процесі фізичної підготовки / А.П. Петрук // Науковий часопис серія 15 «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури / фізична культура і спорт» зб. наукових праць / За ред. О.В. Тимошенка. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова 2017. – Випуск 5 К(86) 17. – С. 256-261. Видання включено до переліку фахових наукових видань України в галузі фізичної культури і спорту.

8. Петрук А. Вплив авторської програми на формування методичної підготовленості курсантів ВВНЗ у процесі фізичної підготовки / Андрій Петрук, О. Воронцов, А. Балдецький, А. Смовж // Науково-практичний журнал Спортивний вісник Придніпров'я випуск № 3 2017 рік С. 143-147. Фахове видання України. Видання включено до переліку фахових наукових видань України в галузі фізичної культури і спорту та до міжнародних наукометричних баз: Index Copernicus, Google Scholar, Vernadsky National Library of Ukraine. *Особистий внесок автора полягав у дослідженні впливу авторської програми методичної складової системи фізичної підготовки курсантів на формування методичної підготовленості курсантів ВВНЗ.*

Опубліковані праці апробаційного характеру

9. Романчук С.В. Активізації навчального процесу з фізичного виховання студентів щодо впровадження здоров'язбережувальних методик / С.В. Романчук, А.П. Петрук, Р.Г. Биков // Науковий часопис серія 15 «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури фізична культура і спорт» (Київ НПУ імені М.П. Драгоманова 2015 – Випуск 5 К(61) 15 – С.215 -218. Видання включено до переліку фахових наукових видань України в галузі фізичної культури і спорту. *Особистий внесок автора полягав у порівнянні методик навчального процесу з фізичного виховання студентів ВНЗ та курсантів ВВНЗ.*

10. Петрук А.П. Військова-фізкультурна освіта провідних країн / Матеріали Всеармійської науково-методичної конференції «Концептуальні напрямки розвитку системи фізичної підготовки в Збройних Силах України в сучасних умовах та нормативно-правові акти, що забезпечують її функціонування», (Київ, 21-22 жовтня 2015р.) / А.П. Петрук, А.С. Демків, С.А. Барашевський, В.І. Гульоватий // Мін-во оборони України. Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського. – К.: НУОУ, 2015 – С. 220-227. *Особистий внесок автора полягав у визначенні методичної складової у військово-фізкультурній освіті провідних країн.*

11. Афонін В.М. Професійно-педагогічні уміння та навички випускника ВВНЗ щодо проведення роботи з фізичного виховання / В.М. Афонін, А.П. Петрук // Матеріали міжнародної науково-методичної конференції Вдосконалення системи фізичної підготовки у ЗСУ в умовах сьогодення та приведення її до сумісності зі стандартами армій країн-членів НАТО Київ 13-14 грудня 2016 року С. 136- 139. *Особистий внесок автора полягав у визначенні професійно-педагогічних умінь та навичок випускників ВВНЗ в напрямку фізичної підготовки.*

12. Петрук А. Формування здорового способу життя у курсантів вищого військового навчального закладу / А. Петрук, В. Пірожков, В. Афонін // Матеріали X Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Проблеми активізації рекреаційно-оздоровчої діяльності населення» м. Львів 12-13 травня 2016 року ЛДУФК С.174-178. *Особистий внесок автора полягав у визначенні методики формування здорового способу життя курсантів ВВНЗ.*

13. Petruk Andrii. Methodological Features of Teaching the Crossing Obstacle Course to Cadets / Andrii Petruk, Roman Vykov, Ihor Romaniv // Проблеми формування здорового способу життя молоді: матеріали VII Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів, магістрантів та аспірантів; Під заг. ред. Сіренко Р.Р. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Ів. Франка, 2017 – С. 12-13. *Особистий внесок автора полягав у важливості методичних особливостей в процесі проходження курсу подолання смуги перешкод курсантами ВВНЗ.*

14. Petruk Andrii. Methodological training of cadets within “physical education and special physical training” course / Andrii Petruk, Serhii Romanchuk, Yurii Bobko // Проблеми формування здорового способу життя молоді: матеріали VII Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів, магістрантів та аспірантів; Під заг. ред. Сіренко Р.Р. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Ів. Франка, 2017 – С. 20-21. *Особистий внесок автора полягав у визначенні методичного підходу курсантів до навчальної дисципліни «Фізичне виховання та спеціальна фізична підготовка» у ВВНЗ.*

15. Петрук Андрій Методика формування методичних умінь та навичок у курсантів ВВНЗ / Андрій Петрук, Сергій Барашевський, Василь Дзяма // Проблеми формування здорового способу життя молоді: матеріали VII Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів, магістрантів та аспірантів; Під заг. ред. Сіренко Р.Р. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Ів. Франка, 2017 – С. 101-102. *Особистий внесок автора полягав у визначенні правильного алгоритму навчання методики формування методичних умінь та навичок у курсантів ВВНЗ.*

16. Петрук А.П. Ігровий метод як ефективна форма удосконалення теоретичної та методичної підготовленості курсантів (слухачів) академії / А.П. Петрук, Д.О. Логінов // Матеріали навчально-методичного збору фахівців фізичної підготовки і спорту Збройних Сил України (26-29.09.2017 р.) – Збірник матеріалів теоретичних занять збору за редакцією Грищенка Д.С.,

Фіногенова Ю.С., Сухоради Г.І. – Київ: Управління фізичної культури і спорту міністерства оборони України 2017 С. 171-174. *Особистий внесок автора полягав у визначенні пропозиції провідної ролі ігрового методу як ефективної форми оптимізації теоретико-методичної підготовки курсантів та слухачів ВВНЗ.*

АНОТАЦІЯ

Петрук А.П. Оптимізація методичної складової системи фізичної підготовки курсантів вищих військових навчальних закладів. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук з фізичного виховання і спорту (доктора філософії) за спеціальністю 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення». – Придніпровська державна академія фізичної культури і спорту, Дніпро, 2018.

У дисертаційній роботі вирішено актуальну наукову проблему методичної складової фізичної підготовки курсантів ВВНЗ, які в майбутньому будуть керівниками різних форм фізичної підготовки з підлеглим особовим складом підрозділу.

Обґрунтовано програму методичної складової системи фізичної підготовки курсантів ВВНЗ, в якій поетапно оптимізовано структуру та зміст методичної підготовки під час проведення форм фізичної підготовки з врахуванням особливостей застосування військових підрозділів в сучасних умовах діяльності Збройних сил України.

Сформовано методичні завдання та методичні картки для кожного року (від першого і до четвертого) навчання курсантів у ВВНЗ з врахуванням особливостей військово-професійних завдань та дій за призначенням.

Експериментально доведено позитивний вплив розробленої автором структури та змісту методичної складової фізичної підготовки на формування методичних вмінь та навичок курсантів – майбутніх командирів військових підрозділів ($p < 0,001$).

Розширено напрями формування методичних навичок курсантів – майбутніх командирів військових підрозділів з навчальних дисциплін військово-професійного спрямування та напрям оптимізації методичної складової фізичної підготовки у ВВНЗ.

Ключові слова: методична підготовка, фізична підготовка, фізичне виховання, спеціальна фізична підготовка, військовослужбовці, курсанти.

ABSTRACT

Petruk A.P. Optimization of the methodical component of the system of physical training of cadets of the Secondary School. – Qualifying scientific work on the rights of manuscripts.

This is for a Candidate Degree in Physical Education and Sports (Doctor of Philosophy) in specialty 24.00.02 «Physical Culture, Physical Education of Different

Population Groups». – Prydniprovsk State Academy of Physical Culture and Sport, Dnipro, 2018.

The dissertation has made a crucial contribution pertinent to the relevant issue concerning the methodical asset in the physical training system of cadets in higher military educational institutions, considering the anticipated responsibility of conducting the physical training for subordinate personnel.

The competence of the officers depends directly on the quality of the professional knowledge having been obtained at the military school, therefore the cadets – the future officers – develop methodical skills by delivering trainings on various military disciplines, including physical training. The analysis of the results of the final exams on physical training at the military academy demonstrated that only 58% of the graduates were methodically proficient.

According to the outcomes of the noteworthy experiment as well as the analysis of literary and scientific resources, we have substantiated the program to enhance the methodical proficiency of the cadets in the higher military educational establishments, which is comprised of four stages. Each stage corresponds an academic year in the military school in obedience to the requirements of the syllabus along with the professional training of the future commanders.

Implementation of the author's program resulted in an improvement of the methodical skills of the cadets who had taken part in the moulding experiment as a tested group. Overwhelming majority of the group demonstrated a high degree of the methodical competence (63,3%). The positive dynamics of methodical proficiency up to 0,3 points ($p > 0,05$) was observed in the cadets of the monitored group, while obtaining education in the army academy. At the end of the experiment, the diversity in the methodical skills amidst the graduates of the tested group was 1 point, in contrast to the initial level ($p < 0,001$).

There is evidence that the trainings due to the author's innovative program have positively impacted the psychophysical willingness of the cadets. During the experiment, the level of personal anxiety of the tested group has significantly decreased by 34.8 points ($P < 0.001$) inclusive of reactive anxiety - 19.3 points ($p < 0.001$). Inasmuch as the neuropsychic stability of the experimental group has considerably enhanced ($p < 0,05$), consequently, the breakdown in the course of the combat mission is unlikely to occur.

The study has substantiated the excellent rates of the tested group on military-applied disciplines by virtue of the program. At the end of the pedagogical experiment, there is an appreciable divergence between the results of the monitored group $3,96 \pm 0,38$ and the experimental one $4,24 \pm 0,34$ points ($p < 0,05$), that was not observed at the initial phase of the moulding experiment ($p > 0,05$).

The research outcomes have encouraged more efficient development as well as arrangement of the methodical component on the discipline "Physical education and special physical training" for the cadets of higher military educational institutions.

Key words: methodical proficiency, physical training, physical education, special physical training, military personnel, cadets.

Підписано до друку 17.05.2018 р. Формат 60x90/16.
Ум. друк. арк. 1,1. Обл.-вид. арк. 1,3.
Тираж 100 прим. Зам. № 17
Видавництво «ПФ Стандарт-Сервіс»
Свідоцтво про внесення до державного
реєстру ДК № 3197 від 28.05.2008 р.
м. Дніпро, вул. Володимира Великого, 2, оф. 48.